

درس : علوم فنون ۳

دبیر : سیما بیگ نژاد

استان : خوزستان

شهرستان : خرمشهر

دبیرستان : طلوع دانش

درس هفتم

تاریخ ادبیات قرن چهاردهم (دوره معاصر و انقلاب اسلامی)

اهداف کلی درس

- آشنایی با مفهوم ادبیات انقلاب اسلامی؛
- آشنایی با شعر انقلاب اسلامی و درون مایه سروده های این دوره؛
- آشنایی و شناخت قالب و زبان شعر انقلاب اسلامی؛
- شناخت چهره های شاخص شاعران و نویسندگان این دوره؛
- قدرت تشخیص مضمون شعر دوره انقلاب از دوره بیداری؛
- آشنایی با مهم ترین قالب های نثر بعد از انقلاب؛

الف: دوره معاصر تا انقلاب اسلامی

- ادبیات معاصر: آثار ادبی که پس از مشروطیت پدید آمده اند.
- همزمان با آغاز تجدد و نوگرایی در زندگی ایرانیان در قرن بیستم، شعر و نثر فارسی نیز دچار تحول شد.
- پیدایش شعر معاصر ایران و گسترش آن، با رویدادهایی مانند انقلاب مشروطیت، پایان سلسله قاجار و سلطنت رضاشاه همراه بود.
- رضاخان پس از به قدرت رسیدن، مدرن کردن همه ابعاد جامعه را سرلوحه برنامه هایش قرارداد، اما این تحولات را با استبداد و ارباب آزادی خواهان همراه کرد.
- در ادبیات این دوره، نوآوری ها، اندیشه های باستان گرا و گاهی گرایش به شعرهای ترجمه ای مورد توجه قرار گرفت.
- در شهریور ۱۳۲۰ (همزمان با جنگ جهانی دوم)، رضاشاه تحت فشار کشورهای سلطه گر از سلطنت بر کنار و پسرش محمدرضا جانشین او شد.
- محمدرضا شاه ابتدا کوشید با آزادی های نسبی سیاسی و اجتماعی، نظر روشن فکران را به خود جلب کند که این آزادی موقت تا حدودی موجب گسترش و تثبیت ادبیات شد.

وضعیت شعر در این دوره

- شعر دوره معاصر، بیشتر با عنوان «شعر نو» شناخته میشود.
- افرادی سعی کردند شعر فارسی را در این دوره از نظر «قالب» و «محتوا» تغییر دهند که به آنها «پیشگامان شعر نو» می گویند.
- پیشگامان شعر نو: تقی رفعت، بانو شمس کسمایی، ابوالقاسم لاهوتی، جعفر خامنه ای و نیما یوشیج
- «نیما» در ماهیت شعر قدیم تصرف کرد و ماهیتی نو از آن ارائه داد به طوری که در قالب و ویژگی سخن شاعران قدیم تغییر ایجاد شد.
- تحولات نیما شامل: زبان، تخیل، احساس، معنی، فرم و ساختار شعر بود.
- شروع شعر نو از سال «۱۳۰۰» است. (اندکی قبل از به سلطنت رسیدن رضاخان)

چهار دوره شعر معاصر تا سال ۱۳۵۷ متناسب با رویدادهای سیاسی - اجتماعی

- از سال ۱۳۰۴ تا ۱۳۲۰ (دوره سلطنت رضاخان) / دوره درخشش نیما / جدال بر سر شعر کهنه
- آغاز حکومت محمدرضا شاه تا کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ / آزادی فضای سیاسی نسبت به دوره قبل ۷ انتشار اشعار نیما در نشریات «روزگار نو» و «سخن» / تشکیل اولین کنگره نویسندگان و شاعران ایران در تیرماه ۱۳۲۵ / خواندن شعر «آی آدمها» توسط نیما در آن کنگره رواج شیوه نیما در کنار شعر سنتی
- از کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ تا قیام ۱۵ خرداد ۱۳۴۲ استبداد حاکم شد / «شعر نو تغزلی» در این دوره گسترش یافت و از طرف حکومت نیز تقویت شد / این نوع شعر در دهه ۱۳۲۰ و اوایل ۱۳۳۰ از گسترده ترین جریان های زمان خود شد. شکل گیری جریان «سمبولیسم اجتماعی» یا «شعر نو حماسی» در این دوره پس از نوعی سرخوردگی و یأس روشنفکران و شعرا شاعران در این جریان بیشتر به مسائل سیاسی و اجتماعی و مشکلات و آرمان های مردم توجه دارند.
- از سال ۱۳۴۲ تا ۱۳۵۷ مبارزه رنگی دیگر به خود می گیرد / فضای جامعه متشنج می شود / شعر همچنان اجتماعی و حماسی است / دوره کمال جریان های ادبی دوره های قبل است / شاعران هنری تر از گذشته به جوهر شعر دست پیدا می کنند مضمون اشعار بیشتر نقد اجتماعی است.

معروف ترین شاعران این «چهار» دوره

(اینکه بدانید این افراد جزء شاعران دوره معاصر هستند بسیار مهم است)

پروین اعتصامی	فریدون مشیری	اسماعیل شاهرودی
منوچهر آتشی	هوشنگ ابتهاج	فریدون تولی
نصرت رحمانی	مهدی اخوان ثالث	پرویز ناتل خانلری
محمدرضا شفیعی کدکنی	محمدحسین شهریار	فروغ فرخزاد
احمد شاملو	حمید مصدق	نادر نادرپور
منوچهر شببانی	سیاوش کسرایی	مهدی حمیدی شیرازی

برخی از شاعران دوره معاصر

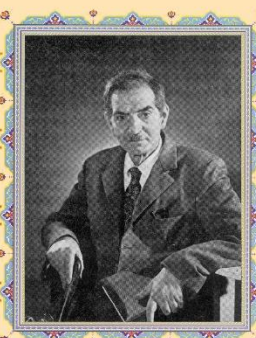
پروین اعتصامی

- نام اصلی: رخشنده معروف به پروین
- پدرش: یوسف اعتصام الملک آشتیانی
- در قصیده از سبک «ناصر خسرو» و روانی و لطافت اشعار سعدی «پیروی می کرد.
- اوج سخن او در «قطعاتش» است.
- در قطعه به شیوه «انوری» و «سنایی» توجه دارد.
- برخی اشعارش به صورت مناظره «بین دو انسان، جاندار یا شیء است.
- علت تمایز شعر وی از دیگران: شکل تصرفش در «مضامین» و «کیفیت» ارائه آنهاست.

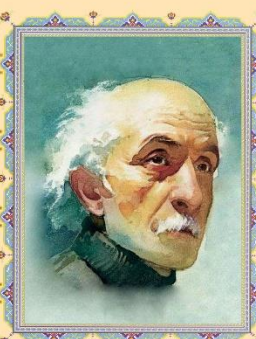
سید محمد حسین بهجت تبریزی (شهریار)

- از بزرگ ترین شاعران «غزل سرای» معاصر.
- علاوه بر شعر فارسی، به ترکی آذری نیز شعر می سرود.
- از شاهکارهای شعر او «حیدر بابایه سلام» است.
- در این منظومه از اصالت فرهنگی و زیبایی روستایی که زادگاهش بوده، یاد می کند.
- ارادت خاصی به بزرگان دین به ویژه «حضرت علی» داشت.

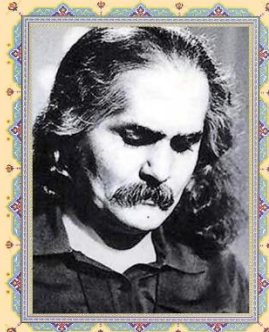

علی اسفندیاری (نیما یوشیج)

- بنیان گذار شعر نو
- کوشید تا شعر را به هنجار نثر و سادگی نزدیک کند.
- در قالب، زبان و مضمون شعر تغییر ایجاد کرد.
- برای این تحول در شعر از واژگان روزمره، عامیانه و نو بهره گرفت.
- انتشار منظومه «افسانه» در سال ۱۳۰۱؛
- منظومه افسانه به عنوان «بیانیه» شعر نو است.
- مهم ترین ویژگی های شعر نیما: تغییر در آوردن جایگاه قافیه، نگاه نو، نگرش عاطفی به واقعیات ملموس، سیر آزاد تخیل، نزدیکی ادبیات نمایشی
- سرایش «ققنوس» در سال «۱۳۱۶» که جریان نوگرایی شعری نیما را تثبیت کرد
- در ققنوس: تغییراتی در اصول و ضوابط شعر سنتی ایجاد کرد و تجددی که از مشروطه آغاز شده بود و به افسانه او رسیده بود را تکم کرد.
- از سال ۱۳۰۱ تا ۱۳۱۶ چارچوب و طرح کار خود را تدوین کرد.
- «پدر شعر نو» است.

- مهدی اخوان ثالث
- از موفق ترین رهروان شعر نیمایی؛
- ویژگی شعر او : بیان روایی و داستانی، حماسی بودن زبان، کهن گرایی، به کارگیری ترکیبات زیبا و خوش آهنگ، استفاده از کاربردها نحوی سبک خراسانی؛
- شعرش اجتماعی است.
- از بهترین مجموعه های شعری او : «آخر شاهنامه»، «زمستان» و «از این اوستا»
- «زمستان» اخوان زبانی نمادین دارد.

وضعیت نثر در این دوره

- نثر ساده و داستانی است.
- قالب آثار نثر: ادبیات نمایشی، سفرنامه، مقاله و...
- نثر در دوره معاصر تحت تاثیر آثاری است که در دوره ی بیداری از زبان های اروپایی ترجمه می شد و به سادگی گرایید.
- زمینه های گرایش به رمان نویسی و نثر داستانی را «عبدالرحیم طالبوف» و «زین العابدین مراغه ای» با سفرنامه های خیالی خود ایجاد کردند.
- نخستین رمان تاریخی دوره معاصر: «شمس و طغرا» از محمدباقر میرزا خسروی؛
- اولین رمان اجتماعی: در سال ۱۳۰۱، «تهران مخوف» از مرتضی مشفق کاظمی؛
- شروع نثر داستانی معاصر: در سال ۱۳۰۱ «با مجموعه داستان کوتاه «یکی بود، یکی نبود» از محمدعلی جمال زاده
- اولین نمایشنامه: «جعفرخان از فرنگ برگشته» به قلم حسن مقدم

نویسندگان نسل اول و آثارشان را حتما بشناسیم

- صادق هدایت نویسنده (سگ ولگرد)
- بزرگ علوی نویسنده (چشمهایش)
- صادق چوبک نویسنده (تنگسیر)

بعد از سه نویسنده‌ی بالا نسل جدیدی وارد ادبیات داستانی شدند که سبک آنان تلفیقی بود از سبکی که موجود بود و آنچه از شیوه‌های غربی گرفتند. این افراد و آثاری که نمودار این سبک است، عبارتند از:

سیمین دانشور با «سووشون»	جلال آل احمد با «مدیر مدرسه»
محمود اعتمادزاده	تقی مدرسی
جمال میرصادقی	غلامحسین ساعدی

دوران مقاومت در ادبیات داستانی

- بعد از خرداد ماه ۱۳۴۲
- شروع آن از مبارزات «ملی شدن صنعت نفت» و بعد از آن «قیام ۱۵ خرداد»
- اضطراب سیاسی و ترس ناشی از بدفرجامی و زندان بر داستان‌های این دوره حاکم است.
- مضمون رمان‌ها و داستانها در این دوره «مبارزه» و «پایداری» است.
- ویژگی نثر این دوره: روی آوردن به داستان کوتاه، ترجمه آثار داستانی آمریکای لاتین و همدردی با ستم کشیدگان دنیا و کثرت نویسندگان است.
- استفاده از زبان عامیانه در داستان‌ها موجب شد که نویسندگی برای بسیاری از طبقات جامعه آسان شود.
- ترجمه درمناها» و «داستانهای اروپایی» باعث شد که نوشتن داستان به تدریج در زبان فارسی معمول شود.
- علت تغییر تاریخ نویسی و تحقیق در مسائل ادبی: «آشنایی با تحقیقات» و «تبعات اروپاییان؛

معروفترین نویسندگان دوره مقاومت ادبیات داستانی

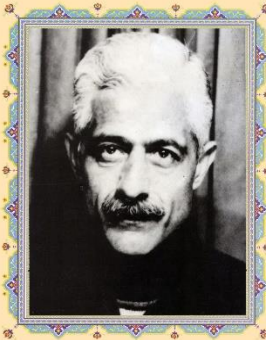
- احمد محمود نویسنده رمان «همسایه ها»
- علی محمد افغانی نویسنده رمان «شوهر آهو خانم»
- هوشنگ گلشیری نویسنده رمان «بره گمشده راعی»
- امین فقیری نویسنده رمان «دهکده پرمال»

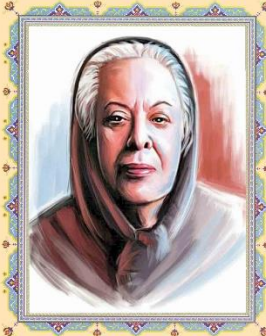
برخی از نویسندگان دوره معاصر

- سید محمد علی جمالزاده
- آغازگر داستان نویسی فارسی به شیوه نوین با مجموعه داستان «یکی بود، یکی نبود»
- در داستان بیشتر به سبک نویسندگی و کاربرد کلمات عامیانه در نثر توجه دارد تا به محتوا
- همان مسیر نویسندگی زین العابدین مراغه ای در «سیاحت نامه ابراهیم بیگ» و علی اکبر دهخدا در «چرند و پرند» را می رود.
- از داستانهای او: «راه آب نامه» و «تلخ و شیرین»

- جلال آل احمد
- در نجف چندماه درس طلبگی خواند و به ایران بازگشت به احزاب و گروههای سیاسی پیوست.
- اولین داستانش: «زیارت» در مجله «سخن» چاپ شد.
- از مجموعه داستانهای او: «دید و باز دید» و «سه تار»
- مشهورترین اثر جلال: «مدیر مدرسه» (داستان بلند)
- نثر داستان مدیر مدرسه: پرشتاب، بریده بریده و «نثر تلگرافی» است.
- ای او علاوه بر داستان در: تک نگاری، سفرنامه نویسی، مقاله نویسی انتقادی و ترجمه است.
- سفرنامه‌ی حج او: «خسی در میقات»
- مجموعه مقالاتش: «ارزیابی شتابزده»

سیمین دانشور

- اولین تجربه داستان نویسی او: «آتش خاموش»
- اوج نویسندگی او با انتشار اثر: «سووشون»
- موضوع سووشون: داستان زندگی زری و یوسف و اوضاع اجتماعی مردم فارس در خلال جنگ جهانی دوم است.
- اثر دیگرش: «شهری چون بهشت»
- مجله هایی که با آنان همکاری داشته: «نقش و نگار»، کتاب ماه کیهان و آرش؛
- او مترجم داستان ها و نمایشنامه های نویسندگان مشهور خارجی نیز بوده است.

ب: دوره انقلاب اسلامی

بعد از قیام ۱۵ خرداد ۱۳۴۲ فعالیتهای سیاسی، اجتماعی و فرهنگی برای رسیدن به آزادی و استقلال کشور بیشتر شد.

تا اینکه این فعالیت ها در سال ۱۳۵۷ منجر به پیروزی انقلاب اسلامی شد. در این بین ادبیات نیز دستخوش تحول شد. این تحولات موجب شکل گرفتن جریانی در تاریخ ادبیات فارسی شد که سرآغاز آن از سال های قبل از ۱۳۵۷ بود. اما به جهت آنکه با پیروزی انقلاب تثبیت شد، آن را تحت عنوان «ادبیات انقلاب اسلامی» بررسی می کنیم.

وضعیت شعر در دوره انقلاب اسلامی

با پیروزی انقلاب اسلامی، در فضای شعر و نثر فارسی هم دگرگونی هایی ایجاد شد. شاعران و نویسندگان نیز اندیشه ها و مضامین مذهبی و عرفانی و موضوعاتی مثل: جهاد، شهادت، ایثار، آزادی و عشق را در آثار خویش بیشتر به کار گرفتند. مهمترین موضوعات ادبیات این دوره: «طرح مضامین انقلاب اسلامی همراه با ورود برخی مظاهر فرهنگ غربی».

طنزو نقد اجتماعی در این دوره رشد نمود.

درونمایه سروده ها و نوشته های ادبی دور انقلاب اسلامی

- محکوم کردن استبداد و بی عدالتی؛
- ستایش آزادی و آزادی خواهان؛
- ترسیم افق های روشن و امید بخش پیروزی بر خلاف ادبیات ناامید و مأیوس قبل از انقلاب؛
- تکریم شهید و فرهنگ شهادت با تکیه بر اسطوره های ملی و تاریخی؛
- طرح اسوه های تاریخی به ویژه تاریخ اسلام مانند پیامبر اکرم(ص)، امام علی(ع) و امام حسین (ع) و چهره های مبارز همچون امام خمینی (ره)
- شاعر و نویسنده این دوره «عاشورا» را یک حادثه نمیداند بلکه آن را فرهنگی میدانند که با لحظه لحظه انقلاب اسلامی پیوند خورده است.
- از آنجا که انقلاب اسلامی توانسته است در میان ملت های مسلمان دنیا موجب بیداری و آگاهی شود، در میان آثار شاعران و نویسندگان این دوره، رنجها و مظلومیت ملت های مسلمانی مانند فلسطین، لبنان و افغانستان به چشم می خورد.
- قالب اشعار شاعران دوره انقلاب اسلامی: علاوه بر شعر سنتی، به ویژه غزل، مثنوی، رباعی و دوبیتی در قالب های نو؛ مانند شعر نیمایی و سپید هم طبع آزمایی کرده اند.
- زبان شعر این دوره: روح حماسی اشعار دوران مقاومت که با موجی از عرفان آمیخته شده است، موجب تحول و دگرگونی زبان و محتوای شعر میشود.

سه شاخه از ادبیات انقلاب اسلامی

گروه پیشکسوتان: شاعران و نویسندگانی که پس از پیروزی انقلاب اسلامی با ارزش ها و مفاهیم تازه ای که در زندگی اجتماعی شکل گرفته بود، هماهنگ شده و شاخه نیرومندی از ادب انقلاب را ادامه دادند. آنان با تکیه بر ادبیات گذشته و تلفیق آن با ارزش های نوین، با عنوان جریانی کمال یافته و پیشکسوت شناخته میشوند. مثل: حمید سبزواری، قیصر امین پور، موسوی گرمارودی، سید حسن حسینی، نصرالله مردانی

در این شاخه عده ای از شاعران و نویسندگان به همان روال گذشته در زمینه هایی که متأثر از ادبیات جهان بودند به فعالیت خود ادامه دادند. عده ای دیگر به خارج از کشور رفتند و در آنجا به فعالیت های ادبی خود ادامه دادند. گروهی هم در کشور به فعالیت پرداختند. مانند: هوشنگ ابتهاج، حسین منزوی، محمد افغانی، محمود دولت آبادی

شاخه جوان: پایبند به اصول انقلاب و منادی اندیشه های انقلاب بودند که الفاظ و بن مایه ها و تصاویر شعری را از حال و هوای انقلاب و موضوعات و مفاهیم رایج در آن دریافت کردند.
مثل: علیرضا قزوه و سلمان هراتی

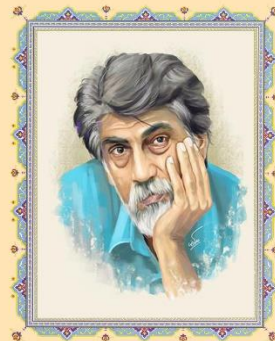
با شکل‌گیری انقلاب، شاعران این دوره جنبه‌های حماسی، عرفانی و مذهبی نهضت اسلامی را در شعر انعکاس دادند.

با آغاز جنگ تحمیلی و تحریک عواطف دینی و ملی، فرهنگ دفاع مقدس به شعر فارسی راه یافت و نگرش «حماسی» در زبان و محتوای شعر این دوره تاثیر گذاشت. موضوعات مطرح شده، همزمان با وقوع جنگ تحمیلی در شعر و ادبیات این دوره: مبارزه، دفاع، ایثار، شهادت، پایداری شجاعت و میهن‌دوستی در سال‌های نخستین انقلاب، استقبال از شعر نیمایی بین شاخه جوان کم‌رنگ بود اما کم‌کم به کار گرفته شد. در ادامه توجه به چهار پاره، ترکیب‌بند و بحر طویل نیز دیده می‌شود. در ادبیات این دوره نوآوری‌هایی از جمله استفاده از قالب «غزل / مثنوی» که همان ادغام غزل با مثنوی است / به چشم می‌خورد.

برخی از شاعران دوره انقلاب

قیصر امین‌پور

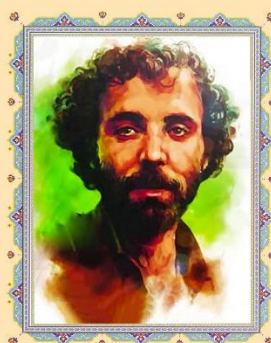
- شاعر و نویسنده انقلاب؛
- توانایی‌اش را در ادبیات انقلاب با مجموعه شعر «در کوچه آفتاب» نشان داد.
- با این آثار جایگاهش در «شعر» انقلاب تثبیت شد: «تنفس صبح»
- آینه‌های ناگهان»، «ظهر روز دهم»، «دستور زبان عشق»
- آثار «منثور» او: «طوفان در پرانتز»، «بی‌بال پریدن»
- «سنت و نوآوری در شعر معاصر»
- نثر او ساده اما عمیق و عاطفی است.

- سیدعلی موسوی گرمارودی
- از پیشتانان شعر مذهبی قبل از انقلاب و وفادار به آرمانها و اهداف مذهبی و انقلابی
- بیشتر در غزل و قصیده طبع آزمایی کرده.
- اشعار سپید هم دارد.
- آثارش: «صدای سبز»، «خواب ارغوانی»، «بر آشفتن گیسوی تاک»، «گوشواره عرش»

- سلمان هراتی
- شاعر نواندیش و معروف انقلاب؛ معلم؛
- آثارش: «از آسمان سبز»، «از این ستاره، تا آن ستاره» که ویژه نوجوانان است و «دری به خانه خورشید»

وضعیت نثر در دوره انقلاب

- نثر این دوره بیشتر در داستان نویسی ادامه می یابد
- تغییرات این حوزه هم در محتوا بود هم در فنون و سبک داستان؛
- در داستان نویسی «دهه شصت»، جایگاه نسل جوان کمرنگ تر است.
- نویسندگان موفق این دوره: بیشتر افراد پیشکسوت هستند و کسانی که تجربه نویسندگی در سالهای قبل از انقلاب را دارند.
- کاری که نویسندگان این دوره کردند: از طریق دانستن زبان بیگانه یا خواندن ترجمه داستان های خارجی ارتباط خود را با پیشرفتهای جهانی این فن حفظ کردند و تجربیات نوینی را که تحولات سیاسی اجتماعی به آنها داده، به صورت داستان عرضه کردند.

نویسندگان این دوره

۱- محمود دولت آبادی با رمان «روزگار سپری شده مردم سالخورده»
۲- احمد محمود با رمان «مدار صفر درجه» و «زمین سوخته»
۳- اسماعیل فصیح با رمان «زمستان ۶۲»
۴- هوشنگ گلشیری با داستان «آینه های در دار»

- نسل جوان انقلاب برای بیان تجربه های ادبی خود نیاز به مهارت داشت و لازمه آن: الف) تأمل در آثار قدما، ب) آشنایی با ادبیات جهان بود
- نسل جوان کار خود را با «داستان کوتاه» آغاز کرد. برای همین ادبیات داستانی و نثر پس از انقلاب در داستان کوتاه جلوه گر شد.
- علت رونق فضای نشر و نگارش در کشور در این دوره م گرایش شدید نسل جوان ادبیات انقلاب به آثار و نوشته های سیاسی، اجتماعی و انقلابی؛
- حزب توده، پس از پیروزی انقلاب اسلامی، کانون نویسندگان ایران فعالیت خود را مجدد آغاز کرد اما از همان ابتدا درگیر کشمکش عقیدتی شد که در نهایت موجب جدا شدن عده ای از نویسندگان از این کانون با عنوان «حزب توده» شد.
- شرایط سیاسی و اوضاع جنگ تحمیلی در کشور موجب شد تا اهل فکر و فرهنگ هم در دو گروه متفاوت قرار بگیرند: الف) نویسندگان مذهبی که حامی نظام اسلامی بودند ب) نویسندگان دگر اندیش
- اوج شکوفایی رمان نویسی در ایران: سال های پس از جنگ (تقریباً سراسر دهه هفتاد)
- داستان نویسان مذهبی: به بیان و ثبت خاطرات حماسه های دوران جنگ و عوالم معنوی آن و یا پارهای مفاهیم نوظهور اجتماعی پرداختند.
- نویسندگان جناح دیگر کوشیدند با دیدی جزئی نگر به تضادها و تناقضهای روحی انسان معاصر بپردازند.

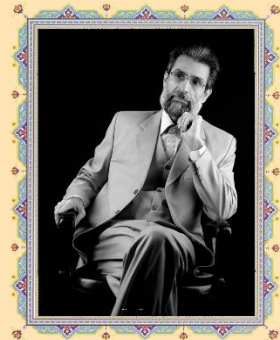
نویسندگان داستانی نسل انقلاب

۱- علی مؤذنی	۳- احمد دهقان	۵- رضا امیرخانی	۷- مصطفی مستور
۲- سید مهدی شجاعی	۴- محمدرضا سرشار	۶- حبیب احمدزاده	

- گرایش به «خاطره نگاری» و «زندگی نامه نویسی» در: دهه هفتاد و پس از آن رشد چشمگیری یافت.
- نثر ادبی (قطعه ادبی) و ادبیات نمایشی در این دوره مورد توجه قرار گرفت.

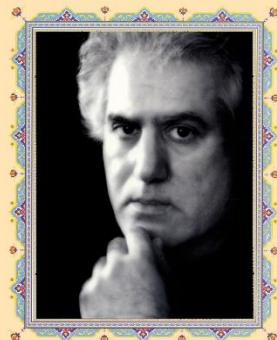
معرفی نویسندگان دوران انقلاب

- محمدرضا سرشار
- معروف به «رضا رهگذر»
- نویسنده حوزه ادبیات کودک و نوجوان
- حوزه های فعالیت او: قصه نویسی، قصه گوئی، تدریس و فعالیت در نشریات تخصصی و مباحث پژوهشی ادبیات کودک و نوجوان
- آثارش در حوزه قصه کودک و نوجوان: «آگه بابا بمیره» و «مهاجر کوچک»
- فعالیت های مطبوعاتی اش: در مجله های «رشد دانش آموز» «قلمرو»، «سوره» و «پویش» بوده است

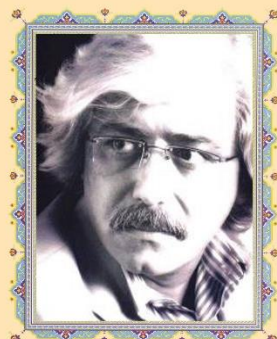

- علی مؤذنی
- حوزه فعالیتش: داستان کوتاه، داستان بلند، رمان، نمایشنامه و فیلمنامه
  - آثارش: «ظهور»، «سفر ششم»، «ملاقات در شب آفتابی» و «دلایز تر از سبز»

- سید مهدی شجاعی
- تحصیل کرده ادبیات دراماتیک
  - فعال در روزنامه ها و مجلات: جمهوری اسلامی، رشد جوان و صحیفه
  - آثارش در حوزه: داستان نویسی، ادبیات کودک و نوجوان، نمایشنامه و چند قطعه ادبی است.
  - آثارش در زمینه ادبیات مذهبی: فیلمنامه: بدوک
  - داستان: ضیافت، جای پای خون و کشتی پهلو گرفته

خود ارزیابی

● مهم ترین درون مایه سروده ها و نوشته های ادبی دوره انقلاب اسلامی را بیان کنید.

- محکوم کردن استبداد و بیداد
- ستایش آزادی و آزادی خواهان
- ترسیم افق های روشن و امید بخش پیروزی، بر خلاف ادبیات ناامید و مأیوس قبل از انقلاب
- تکریم شهید و فرهنگ شهادت با تکیه بر اسطوره های ملی و تاریخی
- طرح اسوه های تاریخی مانند: پیامبر اکرم (ص) و امام علی (ع) و امام حسین (ع) و چهره های مبارز همچون حضرت امام خمینی و...

● شعر معاصر پیش از انقلاب اسلامی به چند دوره تقسیم می شود؟ نام ببرید.

- ۴ دوره:
- دوره اول: دوره سلطنت رضا خان سال (۱۳۰۴ تا ۱۳۲۰) دوره درخشش نیما و جدال بر سر شعر کهنه و نو
- دوره دوم: از آغاز حکومت محمدرضا تا کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲
- دوره سوم: از کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۲۲ تا قیام ۱۵ خرداد ۱۳۴۲ حکومت مجدد استبداد ادامه راه شعر «شعر نو تنزلی» در این دوره و تقویت آن از جانب حکومت-گسترده ترین جریان های زمان (دهه ۱۳۲۰ تا اوایل ۱۳۳۰)
- دوره چهارم: سال ۱۳۴۲ تا ۱۳۵۷ مفهومی شدن رنگ مبارزه و تغییر مسیر شعر به سوی اجتماعی و حماسی دوره کمال جریان های ادبی دوره های پیشین

● مهم ترین قالب های نثر بعد از انقلاب اسلامی کدام اند نام ببرید؟

- داستان - ادبیات نمایشی - سفرنامه - مقاله

● موضوع هر کدام از آثار زیر را بنویسید؟

- حیدر بابایه سلام: سرشار از اصالت فرهنگی و بیان زیبایی های روستای زادگاه شهریار است.
- جای پای خون: داستانی، در زمینه ادبیات مذهبی است.
- سووشون: داستان زندگی زری و یوسف و اوضاع اجتماعی مردم فارس در خلال جنگ جهانی دوم است.

● متن زیر از داستان «دوکبوتر، دو پنجره، یک پرواز» اثر سید مهدی شجاعی را از نظر ویژگی های داستان های بعد از انقلاب اسلامی در قلمرو فکری بررسی نمایید:

- «دوسال مانده بود هنوز به گرفتن دیپلم و وقت سربازی؛ اما طاقتم نمی توانستیم آورد. اول تابستان بود، کارنامه ها را با معدلی همسان گرفتیم و...»
- اینار و مبارزه و مقاومت در برابر دشمن، داشتن روح حماسی، دفاع از وطن، دعوت به اخلاقیات (جلب رضایت پدر)، ثبت خاطرات حماسه ها و دلاوری های دوران جنگ.

● شعر احمد عزیزی را از نظر ویژگی های فکری، و ادبی شعر انقلاب بررسی کنید؟

عطر دوران جوانی می دهد
یاس ها پیغمبران خانه اند
یاس استنشاق معصومیت است
یاس را پیغمبران بو کرده اند
عطر اخلاق پیمبر می دهد
دانه های اشکش از الماس بود
می چکانید اشک حیدر را به چاه
چشم او یک چشمه الماس است و بس
بر تن زهرا گل و یاس کبود
بر کبود یاس و سرخ نسترن

یاس بوی مهربانی می دهد
یاس ها یاد آور پروانه اند
یاس مثل عطر پاک نیت است
یاس را آئینه ها رو کرده اند
یاس بوی حوض کوثر می دهد
حضرت زهرا دلش از یاس بود
داغ عطر یاس زهرا زیر ماه
عشق محزون علی، یاس است و بس
اشک می ریزد علی مانند رود
گریه آری گریه چون ابر چمن

● ویژگی فکری

لحن شاعر صمیمانه است و در آن سادگی کلام دیده می شود. توجه به مضامین اسلامی عشق به ائمه اطهار و تکریم حضرت فاطمه (س)، بیان قداست، پاکی و معصومیت و مظلومیت آن حضرت و بیان غم بسیار زیاد حضرت علی در شهادت حضرت فاطمه (س)

● ویژگی ادبی

● قالب: مثنوی

● قافیه: مهربانی، جوانی / پروانه، خانه / پاکی، اشتراکی / نیت، معصومیت. / رو، بو. / کوثر، پیمبر

/ یاس، الماس / ماه، چاه / یاس، الماس / رود، کبود / چمن، نسترن

بیت ۱: یاس: استعاره / بوی مهربانی: حس آمیزی / مراعات نظیر: یاس، بو، عطر

بیت ۲: یاس: استعاره / یاس هایغمبران خانه اند: تشبیه

بیت ۳: تشبیه: یاس به عطر / یاس استعاره از حضرت فاطمه (س) / استنشاق معصومیت (استعاره)

اضافه استعاری

بیت ۴: یاس: نماد و استعاره از حضرت فاطمه(س)

بیت ۵: تلمیح به حوض کوثر / یاس استعاره از حضرت فاطمه(س)

بیت ۶: دل حضرت زهرا (س) مانند یاس نازک و لطیف / اشک هایش مثل الماس درخشنده و با

ارزش تشبیه / دانه اشک: تشبیه فشرده

بیت ۷: تلمیح به گریستن حضرت علی (ع) در چاه و راز و نیاز با چاه. حسن تعلیل ندارد /

جناس ماه و چاه / واج آرایبی کسره در مصراع اول

بیت ۸: تشبیه: چشم او یک چشمه الماس است و بس / جناس افزایشی: چشم و چشمه

/ واج آرایبی س

بیت ۹: تشبیه: علی مانند رود اشک می ریزد. اغراق / مراعات: گل. یاس / گل یاس کبود: منظور

بدن کبود حضرت زهرا(س) (استعاره مصرحه) / تلمیح: زهرا گل یاس کبود: پهلوی حضرت زهرا(س)

را زخمی کردند

بیت ۱۰: تشبیه: گریه چون ابر چمن / تکرار / مراعات نظیر: یاس، نسترن / تکرار گریه / تن کبود

یاس و تن سرخ نسترن: استعاره از حضرت فاطمه(س)

● شعرزیر را از نظر سطح فکری بررسی نمایید.

به سان رهنوردانی که در افسانه ها گویند،
گرفته کوله بار زاد ره بر دوش
فشرده چوب دست خیزران در مشت
گهی پر گوی و گه خاموش
در آن مه گون فضای خلوت افسانگی شان راه می پویند ما هم راه خود را می کنیم
آغازسه ره پیداست

نوشته بر سر هریک به سنگ اندر حدیثی کش نمی خوانی بر آن دیگر

● نخستین: راه نوش و راحت و شادی

به ننگ آغشته، اما رو به شهر و باغ و آبادی

● دو دیگر: راه نیمش ننگ، نیمش نام

اگر سر بر کنی، غوغا و گر دم در کشی، آرام

● سه دیگر: راه بی برگشت بی فرجام

من اینجا بس دلم تنگ است

و هر سازی که می بینم بد آهنگ است

بیا ره توشه برداریم

قدم در راه بی برگشت بگذاریم

● ببینم آسمان آیا همین رنگ است «هرکجا» آیا همین رنگ است؟

لحن شعر صمیمی است و محتوایی سیاسی دارد. آن مه گون فضای خلوت دال بر خفقان آن دوره است. گروه اول کسانی که در جامعه فقط به عیش و نوش و راحتی می پردازند اگر چه این راحتی ننگین باشد. گروه دوم اگر فریاد اعتراض سر دهند غوغا به پا می کنند و دچار دردسر می شوند و اگر سکوت اختیار کنند زندگی آرام و بی دغدغه ای دارند. اما گروه سوم راه سوم را برمی گزینند که این راه، راه و مسیر مبارزه است کاربرد واژه بدفرجام بیانگر راه مبارزه است. راه مبارزه با ظلم و ستم راه بی بازگشتی است که شاید فرجام سخت و بدی هم داشته باشد. شاعر به دنبال آسمانی است که رنگش با کشورش متفاوت باشد و ظلم در آن نباشد.

● شعر ققنوس نیما یوشیج را از نظر قالب تحلیل نمایید.

ققنوس، مرغ خوش خوان، آوازه جهان
آواره مانده از وزش بادهای سرد
برشاخ خیزران
بنشسته است فرد
برگرد او به هر سرشاخی پرندگان
او ناله های گم شده ترکیب می کند...

● تغییر در آوردن جایگاه قافیه / نگاه نو و نگرش عاطفی به واقعیت ملموس / سیر آزاد تخیل /
تساوی طولی مصراع ها رعایت نشده و مصراع ها از نظر تعداد پایه های آوایی هم اندازه
نیستند در نتیجه قالب این شعر نیمایی یا نو است.

● شعر دوره بیداری را با شعر معاصر (تا انقلاب اسلامی) از نظر فکری مقایسه کنید.

● در ادبیات دوره بیداری به مباحث چون آزادی، وطن، قانون خواهی، مبارزه با استبداد و استعمار
بحث از حقوق اجتماعی، برانگیختن احساسات ملی و میهنی، توجه به فراگیری علوم جدید
پیکار با بیگانه و بیگانه خواهی، انتقاد از نابسامانی ها، نفی عقاید خرافی در جامعه و سخن از
حقوق زنان پرداخته است، اما در ادبیات معاصر تا قبل از انقلاب نوآوری های افراطی و بی ریشه،
اندیشه های باستان گرا و نژادپرستانه و گرایش شعر های ترجمه ای مورد توجه قرار گرفت.

همه گفتیم لیک اندر بسیچ

بی عنایت خدا هیچیم هیچ